

Sisäasiainministeriö
PL 26SISÄASIAINMINISTERIÖ
23.09.2013
INRIKESMINISTERIET

Dnro 33/2013

00023 VALTIONEUVOSTO

20.9.2013

1 (10)

kirjaamo@intermin.fi
marko.meriniemi@intermin.fi

Lausuntopyyntö SM023:00/2012, 28.6.2013

ASETUS ESITUTKINNASTA, PAKKOKEINOISTA JA SALAISESTA TIEDONHANKINNASTA

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä "Asianajajaliitto") on vastaanottanut sisäasiainministeriöltä 28.6.2013 päivätyn lausuntopyynnön koskien luonnosta valtioneuvoston asetukseksi esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta.

Asianajajaliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu mietinnön johdosta seuraavaa:

1. Yleistä

Asianajajaliitto pitää hyvänä ja tärkeänä, että asetuksessa määrätään täsmällisesti laissa ilmenevistä yleisistä periaatteista. Asetusluonnoksessa sinänsä ei ole Asianajajaliiton näkemyksen mukaan poistettavaa ja sen tämänhetkisen sisällön on syytä olla mukana myös lopullisessa asetuksessa.

Sen sijaan asetusluonnoksesta puuttuu verrattain paljon seikkoja, joista tulisi asetustalla määrätä. Lisäksi jotkin asetuksen kohdat kaipaavat tarkistuksia.

2. Kannanotot

Seuraavassa käydään läpi kohdittain asetusluonnosta siten, että Asianajajaliiton kannanotot tulevat esille:

1 luku 1 §

Nykyisessä asetuksessa esitutkinnasta ja pakkokeinoista määrätään seuraavaa:

Ilmoitus kirjataan merkitsemällä esitutinnan toimittamista varten tarvittavat tiedot tapahtumasta ja asianosaisista.

Uudessa asetusluonnoksessa ei ole esitetty tätä asiointilaa muutettavaksi. Asianajajaliitto toteaa, että usein ilmoituksen kirjaamisen ja esitutinnan aloittamisen välillä ku-

luu aikaa, joissakin rikostyypeissä jopa huomattavan pitkä aika. Tavanomaisena esimerkkinä pitkästä aikavälistä rikosilmoituksen tekemisen ja itse esitutinnan aloittamisen välillä ovat talousrikokset.

Monissa laeissa on säädetty haitallisia seuraamuksia siitä, että henkilöä epäillään rikoksesta. Näitä ovat esimerkiksi:

- laki järjestyksenvalvojista (21 §, jossa säädetään mahdollisuudesta peruuttaa väliaikaisesti järjestyksenvalvojaksi hyväksyminen, jos poliisin tietoon on tullut seikkoja, jotka todennäköisesti johtavat järjestyksenvalvojaksi hyväksymisen peruuttamiseen)
- laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (49 §, jossa säädetään mahdollisuudesta peruuttaa väliaikaisesti vartioimisliikelupa tai vastaavaksi hoitajaksi hyväksyminen, jos poliisin tietoon on tullut seikkoja, jotka todennäköisesti johtavat vartioimisliikeluvan tai vastaavaksi hoitajaksi hyväksymisen peruuttamiseen)
- ulkomaalaislaki (57 §, jossa säädetään mahdollisuudesta jättää pysyvä oleskelulupa ja pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa myöntämättä, jos henkilö on epäiltynä rikoksesta)
- asianajajista annettu laki (3 §, jossa säädetään asianajajayhdistyksen jäseneksi hyväksymisen edellytykseksi se, että henkilö on rehelliseksi tunnettu sekä muilta ominaisuuksiltaan ja elämäntavoiltaan sopiva harjoittamaan asianajan tointa; pelkän rikosepäilyn on voitu katsoa olevan este jäsenyydelle.)

Asianajajaliitto katsoo, että tässä yhteydessä asetusta tulisi täsmentää siten, että henkilöä ei kirjata poliisin tietojärjestelmään epäillyksi pelkästään tehdyn rikosilmoituksen johdosta. Tällainen merkintä tulee tehdä vasta, kun toimivaltainen viranomainen on virkavastuullaan arvioinut, onko rikosilmoituksen kohteena olevaa henkilöä syytä epäillä rikoksesta.

Näin ollen Asianajajaliiton mukaan pykälään tulisi lisätä 2 momentti (jolloin nyt ehdotettu 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi), joka voisi kuulua seuraavasti:

Henkilö kirjataan rikoksesta epäillyksi vasta sen jälkeen, kun esitutkintaviranomainen on tehnyt arvion siitä, että henkilöä on ilmoituksen mukaisesti syytä epäillä rikoksen tekijäksi.

1 luku 2 §

1.1.2014 voimaan tulevassa esitutkintalaissa on avustaja mainittu useassa kohdassa erikseen ja avustajalle asetetaan myös esitutkinnassa aiempaa tiukemmat kelpoisuusehdot. Uuden esitutkintalain 11 luvun 3 §:ssä säädetään avustajan kelpoisuudesta:

Asianosaisen avustajana esitutkinnassa saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (715/2011) tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Koska Asianajajaliitto on usein korostanut sitä, että avustajien kelpoisuutta tulee pysyä tehokkaasti valvomaan, tulee avustajan kelpoisuuden toimia myös esitutkinnessa olla jälkikäteen tarkistettavissa. 1 momenttiin tulee näin ollen lisätä uusi kohta 3 kohdan jälkeen kuulumaan seuraavasti:

4) asianosaisena kuulusteltavan avustaja ja hänen ammattinsa;

Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2012:45 jälkeen on useissa oikeudenkäynneissä määrätty kuulustelukertomuksia hyödyntämiskieltoon sen vuoksi, että epäillyn oikeutta avustajan käyttämiseen on loukattu. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että mikäli epäiltyä kuullaan esitutkinnessa ilman avustajaa, syy siihen voidaan jälkikäteen luotettavasti tarkistaa. Myös muun asianosaisen oikeus avustajan käyttöön esitutkinnessa ja syy siihen, miksi avustaja ei kuulusteluissa ole ollut läsnä, tulee varmistaa tekemällä vastaava merkintä kuulustelupöytäkirjaan.

Näin menettelemällä kuulusteltava henkilö voi pöytäkirjaa allekirjoittaessaan tarkistaa, että syy kuulustelun toimittamiseen ilman avustajaa vastaa myös hänen näkemystään asiassa. Tällöin voidaan välttää pääkäsittelyssä syntyvä erimielisyys siitä, voidaanko kertomusta käyttää asiassa näyttönä vai ei, tai niissä tapauksissa, joissa kyse ei ole itseksiminointisuojaan loukkauksesta, kertomuksen painoarvosta syntyvä erimielisyys kertomuksen väitetyn epäautenttisuuden johdosta.

1 momenttiin tulee lisätä luonnoksen 9 kohdan jälkeen uusi 10 (11) kohta kuulumaan seuraavasti:

10) syy asianosaisen kuulustelemiseen ilman avustajaa;

2 momentin osalta on huomioitava, että oikeushenkilö voidaan tuomita sen toiminnassa tehdystä rikoksesta yhteisöosakkoon. Oikeushenkilö, joka voidaan tuomita yhteisöosakkoon, voi rikoslain 9 luvussa säädetyin tavoin olla myös muu kuin yhteisö. Tällöin oikeushenkilöä kuullaan esitutkinnessa epäillyn asemassa. Tämän vuoksi 2 momentti on korjattava kuulumaan seuraavasti:

Asianosaisena¹ kuultavan oikeushenkilön laillisen edustajan kuulustelupöytäkirjaan merkitään yhteisön tunnistamiseksi tarpeelliset tiedot sekä edustajan asema yhteisössä.

1 luku 3 §

Kohdassa 2 käytetään virheellisesti käsitettä *lisätutkimus*. Esitutkintalain 3 luvun 7 §:ssä säädetään siitä, että asianosaisen pyytämät *kuulustelut ja muut esitutkintatoimenpiteet* on suoritettava, jos hän osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia. Asianosainen voi pyytää esimerkiksi tunnistamisen suorittamista ryhmätunnistuksena. Tällöin kyse ei ole lisätutkinnessa (tai -tutkimuksesta, joka terminä muutenkin on epäyhteneväinen muun

¹ Nyt asianomistajana.

terminologian kanssa), vaan tavasta, jolla tietty esitutkintatoimenpide suoritetaan. Kohta tulee muuttaa vastaamaan laissa käytettyä terminologiaa siten, että sana *lisätutkimus* muutetaan kuuluvaksi *esitutkintatoimenpide*.

Kohdasta 2 voi saada myös virheellisesti sen käsityksen, että kieltäytymisestä suorittaa asianosaisen pyytämä esitutkintatoimenpide riittäisi merkintä pöytäkirjaan. Tämä ei vastaa lain sanamuotoa saati tarkoitusta, koska pöytäkirja annetaan asianosaisille vasta esitutkinnan päätyttyä. Asianosaisen pyytämistä esitutkintatoimenpiteistä kieltäytymisestä tulee tehdä erillinen esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukainen kirjallinen esitutkintapäätös, joka annetaan asianosaiselle tiedoksi heti päätöksenteon jälkeen.

Sama koskee päätöstä evätä henkilöltä oikeus toimia avustajana esitutkinnassa. Tällaisesta asiasta on tehtävä paitsi merkintä pöytäkirjaan, myös erillinen esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukainen esitutkintapäätös, joka aikanaan tulee liittää pöytäkirjaan.

Asetuksessa tulisi olla erillinen pykälä, jonka otsikko olisi **Esitutkintapäätökset**. Lisäksi asetuksessa tulisi olla erillinen pykälä, jonka otsikko olisi **Esitutkintapöytäkirjan liitteet**. Niiden sisällöstä lausumme jäljempänä erillisissä kohdissa.

Kohdassa 7, joka koskee avustajaa, tulee huomioida se, että asianosaisen puolustajaksi tai avustajaksi on määrätty kenties toinen henkilö kuin se, joka on avustanut asianosaista kuulusteluissa. Kuulusteluissa avustanut henkilö voi olla esimerkiksi avustava lakimies, mutta puolustajaksi on määrätty hänen esimiehensä. 7 kohtaan tulisi kirjata tiedot ensisijaisesti tuomioistuimen määräämästä puolustajasta tai asianomaisten avustajasta taikka oikeusaputoimiston määräämästä avustajasta, jolle pöytäkirja on viran puolesta ilman eri pyyntöä lähetettävä. Asianosaista koskevassa *kuulustelupöytäkirjassa* on kussakin kuulustelussa paikalla olleen avustajan nimi. *Esitutkintapöytäkirjaan* tulee merkitä sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jonka on tarkoitus avustaa asianosaista jutun jatkokäsittelyssä ja johon syyttäjä ja tuomioistuin voivat olla yhteydessä.

Kohta 7 voisi muutetussa muodossaan kuulua seuraavasti:

7) asianosaiselle määrätyn puolustajan tai avustajan taikka asianosaista muuten avustavan asianajaja, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (715/2011) tarkoitetun luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan tiedot; sekä

Uuden esitutkintalain 5 luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyöstä. Koska tätä yhteistyötä ja sen tiivistämistä on lakia säädettäessä korostettu, on pykälään lisättävä kohta, jossa todetaan jutussa esitutkintayhteistyötä tehneen syyttäjän tai syyttäjien nimi/nimet ja virantoimituspaikka/-paikat. Kohta 9 voisi kuulua seuraavasti:

9) syyttäjä, jonka kanssa esitutkinnassa on tehty esitutkintayhteistyötä, ja hänen virantoimituspaikkansa.

1 luku 4 §

Uuden esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 2 kohdassa säädetään, että esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että syyteharkinta *ja asianosaisten etujen valvominen* voidaan suorittaa asianmukaisesti [---]. Asetusehdotuksen 1 luvun 4 §:ssä todetaan, että pakkokeinoista tehtäisiin *syyteharkinnassa ja oikeudenkäynnissä tarvittavat* merkinnät käytetyistä pakkokeinoista.

Koska lakitasoisesti on haluttu turvata asianosaisten etujen valvominen esitutkinnassa, tulee tämä huomioida myös asetuksen tekstissä. Pakkokeinojen käyttö tulee ilmetä esitutkintapöytäkirjasta siten, että asianosainen, johon pakkokeino on kohdistettu, pystyy asianmukaisesti valvomaan etuaan.

Nykyisin kaikkia pakkokeinopäätöksiä ei liitetä pöytäkirjaan ja niiden liittämistapa vaihtelee. Telepakkokeinoja koskevia päätöksiä ei liitetä pöytäkirjaan, mikä haittaa sen selvittämistä, onko näillä pakkokeinoilla saatu tietoa uuden pakkokeinolain 11 luvun 55 §:ssä tarkoitettua ns. ylimääräistä tietoa. Hallituksen esityksen HE 14/2013 mukaan esitutkintapöytäkirjaan olisi kirjattava ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä. Tämä tulee mainita asetuksessa.

Asetusluonnoksen 1 luvun 4 §:n sisältö tulisi harkita uudelleen siten, että pykälään jäisi se, mikä ei kuulu jäljempänä esitettävän uuden pykälän **Esitutkintapöytäkirjan liitteet** alaan, ja että tekstissä huomioidaan asianosaisten edunvalvonnan tarpeet.

Uusi 1 luku 5 §

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:ssä on erikseen säädetty ainoastaan siitä, että tutkinnan lopettamista koskevista päätöksistä tulee tehdä esitutkintapäätös. Mainitun pykälän toisessa virkkeessä säädetään, että sama velvollisuus esitutkintapäätöksen tekemiseen ”koskee *muuta vastaavaa* esitutkintapäätöstä, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin.”

Asianajajaliitto esittää, että asetukseen otettaisiin kokonaan uusi pykälä, jonka otsikoksi tulisi **Esitutkintapäätökset**. Tässä pykälässä määriteltäisiin ne asiat, joista *on tehtävä* esitutkintalain 11 luvun 1 §:ssä säädetty erillinen kirjallinen esitutkintapäätös, jonka sisällöstä säädetään saman lainkohdan 2 momentissa.

Lakivaliokunta totesi mietinnössään LaVM 44/2010 - HE 222/2010 tältä osin mm. seuraavaa koskien tutkinnanjohtajan kieltäytymistä tietojen antamisesta asianosaiselle:

Jos jotakin seikkaa ei anneta asianosaisen tietoon ja jos kysymys ei ole viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaisesta tapauksesta, kielteisestä päätöksestä tehdään 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen kirjallinen esitutkintapäätös.

Uuden esitutkintalain 11 luvun 3 §:n nojalla tutkinnanjohtajan päätös, jolla henkilöä on kielletty avustamasta kuulusteltavaa esitutkinnassa, voidaan saattaa tuomioistuimen

ratkaistavaksi. Tästä tulee asetustasolla määrätä siten, että päätös on tehtävä heti kirjallisesti, jottei välittyisi sellaista kuvaa, että päätöksen kirjaaminen ja tiedoksiantaminen voitaisiin lykätä pöytäkirjan valmistumiseen asti.

Uusi 1 luvun 5 § voisi kuulua seuraavasti:

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukaisesti muun muassa seuraavista päätöksen tekemiseen kelpoisen esitutkintaviranomaisen ratkaisusta on tehtävä erillinen kirjallinen esitutkintapäätös:

- 1) päätös siitä, ettei asianosaisen esitutkintalain 3 luvun 7 §:n nojalla pyytämää kuulustelua tai muuta esitutkintatoimenpidettä tehdä;
- 2) päätös siitä, ettei asianosaiselle anneta hänen esitutkintalain 4 luvun 15 §:n nojalla pyytämäänsä tietoa;
- 3) päätös siitä, että henkilöä on esitutkintalain 11 luvun 3 §:n 3 momentin nojalla kielletty toimimasta avustajana esitutkinnassa.

Uusi 1 luku 6 §

Uuden esitutkintalain 9 luvun 6 §:ssä säädetään seuraavaa:

Esitutkintapöytäkirjaan on otettava kuulustelupöytäkirjat ja selostukset tutkintatoimenpiteistä ja niiden yhteydessä tehdyistä esitutkinnassa selvitettäviä asioita koskevista havainnoista *sekä liitettävä tutkinnassa kertyneet asiakirjat, tallenteet ja valokuvat, jos niillä voidaan olettaa olevan merkitystä asiassa ja jos laissa ei toisin säädetä*. Esitutkintapöytäkirjaan on merkittävä esitutkinnassa kuultujen henkilöiden kieli.

Asetustasolla tulisi määrittää ne asiakirjat, jotka ainakin on otettava esitutkintapöytäkirjan liitteeksi jutussa kertyneiden todisteiden lisäksi. Tämä siitä yllä mainitusta syystä, että esitutkinnassa on turvattava asianmukaisesti myös asianosaisten oikeus tosiasiallisesti pystyä valvomaan etuaan.

Uusi 1 luvun 6 § voisi kuulua seuraavasti:

Esitutkintapöytäkirjaan on liitettävä asian jatkokäsittelyä varten tarvittavien todisteiden lisäksi ainakin seuraavat asiakirjat:

- 1) esitutkinnan aikana tehdyt esitutkintapäätökset;
- 2) esitutkinnan yhteydessä käytettyjä pakkokeinoja koskevat päätösasiakirjat;
- 3) tutkinnanjohtajan tai syyttäjän hakemuksesta asiassa annetut päätökset avustajan, puolustajan, tukihenkilön ja edunvalvojan määräämisestä asianosaiselle.

Edellä mainittu asiakirja voidaan jättää liittämättä pöytäkirjaan ja siitä tehdä ainoastaan merkintä, jos asiakirja koskee henkilöä, joka ei enää pöytäkirjaa al-lekirjoitettaessa ole asianosaisen asemassa.

2 luku 1 §

Pakkokeinoilla, etenkin vapauteen kohdistuvilla sellaisilla, puututaan ankaralla tavalla yksilön oikeuksiin. Tämän vuoksi vapauteen kohdistuvien pakkokeinojen käytöstä tulee Asianajajaliiton mukaan määrätä asetustasolla riittävän täsmällisesti.

Asetusluonnoksen 1 momentin 2 kohdassa todetaan, että kiinniottamisen tai pidättämisen syy on kirjattava. Kohtaa tulee täsmentää. Nyt asetuksen tästä kohdasta saa käsityksen, että kirjattava kiinniottamisen tai pidättämisen syy olisi esimerkiksi ”henkilöä epäillään pahoinpitelystä”. Selkeämpää olisi velvoittaa esitutkintaviranomainen kirjaamaan ensinnäkin rikos, josta henkilöä epäillään (esim. ”pahoinpitely”), ja sen jälkeen peruste, jolla juuri kyseistä henkilöä rikoksesta epäillään (esim. ”asianomistaja on nimennyt A:n pahoinpitelijäksi” tai ”silminnäkijän kertomus tapahtumainkulusta”). Ajetuksen tulisi siis olla se, että paitsi pidättämisen erityiset, myös yleiset edellytykset tulee kirjata.

Luonnoksen 7 kohdassa ei ole huomioitu sitä, että uuden pakkokeinolain 2 luvun 15 §:ssä säädetään velvollisuudeksi ilmoittaa vangitsemisvaatimuksesta viipymättä *sekä pidätetylle että hänen avustajalleen*, ja heille kummallekin on toimitettava kopio vangitsemisvaatimuksesta. 7 kohtaa tulee siten korjata seuraavassa esitetyllä tavalla.

1 momentti voisi tällöin kuulua seuraavasti:

- 1) kiinniotetun tai pidätetyn henkilötiedot;**
- 2) se rikos, josta epäiltynä henkilö on otettu kiinni tai pidätetty;**
- 3) kiinniottamisen tai pidättämisen *peruste*;**
- 4) pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin [---]
[---]**
- 7) ajankohdat, jolloin pidätetylle ja hänen avustajalleen on ilmoitettu vangitsemisvaatimuksen tekemisestä ja milloin heille on toimitettu kopio vangitsemisvaatimuksesta;
[---]**

2 luku 2 §

Vangitsemisvaatimuksen tekemiselle säädetty määräaika on ehdoton. Asianajajaliitto toteaa, että tästä syystä tekoajankohtaa koskevista merkinnöistä on asetustasoisesti määrättävä riittävän täsmällisesti. Tämä siitä syystä, ettei asiassa jää epäselväksi, onko vangitsemisvaatimus tehty määräajassa.

Eräässä tapauksessa vangitsemisvaatimuksesta oli tuomioistuimelle ilmoitettu, että poliisi on ottanut kiinni neljä epäiltyä ja puhelimitse tehty ilmoitus vangitsemisvaatimuksesta. Selvyyden vuoksi 2 §:ään tulee lisätä tuomioistuimelle velvoite kirjata myös epäillyn nimi, jottei asetuksesta saisi sellaista väärää käsitystä, että anonyymiä henkilöä koskeva ilmoitus voisi olla riittävä.

Asianajajaliitto esittää, että 2 § voisi kuulua seuraavasti:

Tuomioistuimen on kirjattava kirjallisen vangitsemisvaatimuksen saapumisaika taikka suullisesti tai puhelimitse tehdyn vangitsemisvaatimuksen teko aika sekä vaatimuksen tekijän ilmoittama epäillyn nimi ja kiinniottoaika.

2 luku 3 §

Pykälää tulisi kielellisesti tarkistaa, jotta se vastaisi uuden pakkokeinolain 3 luvun 2 §:ssä säädettyä velvoitetta ilmoittaa vangitsemisvaatimuksen tekemisestä syyttäjälle.

Asianajajaliitto esittää, että 3 § voisi kuulua seuraavasti:

Vangitsemisvaatimuksen tekijän on ennen vaatimuksen toimittamista tuomioistuimelle viipymättä ilmoitettava siitä syyttäjälle siten, että tämä voi harkita asian pakkokeinolain 3 luvun 2 §:ssä säädetyn mukaisesti.

Uusi 2 luvun 5 §

Tuomioistuimen vangitsemisasiassa tekemä yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös tulee varsin tehokkaasti tutkintavangin säilytyspaikan tietoon. Käytännössä tämä tarkoittaa yleensä sitä, että tutkintavanki on eristyksissä muista, ja on vuorokaudesta 23 tuntia omassa sellissään. Mikäli yhteydenpidon rajoittamista koskevaan päätökseen on merkitty poikkeuksia (käytännössä lähiomaisen tai muun nimetyn henkilön nimi), tämäkin päätös tulee yleensä kohtuullisen hyvin tutkintavangin säilytyspaikan tietoon, ja tutkintavanki saa olla nimettyyn tai nimettyihin henkilöihin yhteydessä.

Käytännössä on syntynyt ongelmia etenkin tilanteissa, joissa pidättämiseen oikeutettu virkamies – yleensä tutkinnanjohtaja – on hänelle suoduin valtuuksin kumonnut yhteydenpitoa koskevat rajoitukset joko kokonaan tai osittain. Rajoituksen kumoamisesta huolimatta tutkintavankilassa tai muussa tutkintavangin säilytyspaikassa tieto ei jostain syystä ole mennyt perille ja rajoitus on siten tosiasiassa sen kumoamisesta huolimatta jatkunut. Yhteydenpidon rajoittaminen on varsin ankara toimenpide, joka voidaan uuden pakkokeinolain 4 luvun 1 §:ssä säädetyn tavoin määrätä *ainoastaan* silloin, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Esitutinnan valmistuttua yhteydenpidon rajoituksen määräämistä tai käytännössä jatkamista koskee kaksi lisäedellytystä, joiden mukaan yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on *perusteltua* syytä epäillä, että yhteydenpito *vakavasti* vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

Asetustasolla tulisi määrätä velvollisuudesta viipymättä ilmoittaa tutkintavangin säilytyspaikkaan päätöksestä, jolla yhteydenpidon rajoittamista on muutettu tai se on kumottu. Asetuksessa tulisi näin ollen olla erillinen pykälä, jonka otsikko olisi **Ilmoitus yhteydenpidon rajoittamisesta**.

Asianajajaliitto esittää, että uusi 5 § voisi kuulua seuraavasti:

Ilmoitus yhteydenpidon rajoittamisesta

Sen lisäksi, mitä pakkokeinolaissa säädetään, on toimenpiteestä päättäneen viranomaisen viipymättä ilmoitettava tutkintavangin säilytyspaikkaan yhteydenpidon rajoittamisen määräämisestä, yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen muuttamisesta sekä sen kumoamisesta.

3. Muuta asetuksessa huomioitavaa

Tulkkausedirektiivin huomioiminen

Asianajajaliitto toteaa, että asetusluonnoksessa ei ole lainkaan huomioitu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (2010/64/EU), joka on annettu 20.10.2010 (ns. tulkkausedirektiivi). Direktiivi on pantava kansallisesti täytäntöön viimeistään 27.10.2013.

Direktiivistä seuraa useita kielellisiä velvoitteita, joiden lopullista sisältöä laintasoisesti ei vielä ole olemassa. Direktiivin 3 artiklassa määrätään mm. seuraavaa:

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyille tai syytetyille henkilöille, jotka eivät ymmärrä kyseessä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä käytettävää kieltä, toimitetaan kohtuullisessa ajassa kaikkien sellaisten asiakirjojen kirjallinen käännös, jotka ovat keskeisiä sen varmistamisen kannalta, että he kykenevät käyttämään oikeuttaan puolustukseen ja että menettelyn oikeudenmukaisuus turvataan.
2. Keskeisiin asiakirjoihin kuuluvat mahdolliset henkilön vapaudenmenetystä koskevat päätökset, syytteet ja tuomiot.
3. Toimivaltaisten viranomaisten on kussakin yksittäistapauksessa päätettävä, onko jokin muu asiakirja keskeinen. Epäillyt tai syytetyt henkilöt tai heidän oikeusavustajansa voivat esittää tätä koskevan perustellun pyynnön.

Hallituksen esityksessä HE 63/2013 esitetään uuden esitutkintalain 4 luvun 13 §:ssä säädettäväksi muun ohella seuraavaa:

Asian kannalta olennainen esitutkinta-aineistoon kuuluva asiakirja tai sen osa on käännettävä kohtuullisessa ajassa kirjallisesti 12 §:ssä tarkoitetulle asianosaisen käyttämälle kielelle, jos kääntäminen on tarpeen asianosaisen oikeuden valvomiseksi.

Lakiesityksessä ei siten ole kansallisesti määritelty niitä asiakirjoja, jotka katsotaan keskeisiksi ja joiden osalta on velvollisuus toimittaa kirjallinen käännös asianosaisen ymmärtämälle kielelle. Asiasta tulisi antaa asetustasoinen säännös, jotta asetuksen soveltajat saisivat tukea harkinnalleen siitä, mitkä ovat niitä direktiivissä tarkoitettuja keskeisiä asiakirjoja, joista tulee toimittaa kirjallinen käännös. Lisäksi se, milloin suullinen kääntäminen on riittävä, tulisi selkeyttää asetuksessa. Edelleen tulkin kelpoisuus ja virkamiehen mahdollisuus toimia tulkkina tulisi selkeyttää asetuksessa.

Suppea esitutkinta asettaa erityisiä vaatimuksia tulkkausdirektiivin velvoitteiden osalta. Asetuksessa tulisi määrätä siitä, miten varmistetaan esimerkiksi vierasmaalaisen autonkuljettajan riittävä tietoisuus paitsi siitä, miksi hänelle on annettu rangaistusvaatimus tai rikesakko, myös siitä, miten häntä informoidaan hänen käytettävissään olevista oikeussuojakeinoista eli muutoksenhaun mahdollisuudesta.

Vireillä olevat muut lakimuutokset

Eduskunnassa on vireillä myös hallituksen esitys HE 14/2013, jossa ehdotetaan muutoksia nyt käsillä olevan asetuksen kannalta relevantteihin lakeihin. Nämä tulee luonnollisesti huomioida tässä asetuksessa. Asianajajaliitto pyytää saada mahdollisuuden kommentoida myös niitä asetuksen kohtia, jotka siihen tultaneen lisäämään mm. ylimääräisen tiedon hyödyntämisen, käsittelyn ja merkitsemisen osalta. Asetukseen tullaan siis tarvitsemaan 1 luvun jatkeeksi uusi pykälä otsikolla **Ylimääräinen tieto**.

Helsingissä, 20. syyskuuta 2013

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Risto Sipilä

Suomen Asianajajaliiton puheenjohtaja, asianajaja

LAATIJAT

Asianajaja Markku Fredman, Asianajotoimisto Fredman & Månsson Oy, Helsinki

Asianajaja Jussi Sarvikivi, Asianajotoimisto Fredman & Månsson Oy, Helsinki

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu rikosprosessioikeuden asiantuntijaryhmässä.